

שו"ת רדב"ז חלק ג סימן תעב (תתקי)

(תתקי) שאלה ילמדנו רבינו מענין כה"ר יהודה אבואלפ"ם וחביריו יצ"ו. שהיו עם הקהל כשאר כל קהל בכל ענייניהם הן בקופה של צדקה הן במסים הן בכל דבר לאחר זמן רב טענו שהם קפוסייין ושלא ירצו להשתדל עוד עם הקהל כמקדמת דנא וזה היה לסבת מה ונמנעו מלתת עם הקהל בקופה ושאר צורכי ענינים קצת זמן וכשראו קהל התונסיין ושאר יחידים מהקהל שיתעורר מזה מחלוקת כתבו להם שטר אחד כרצונם וכשהראו אותו לשאר גדולי הקהל ובקשו מהם שיחתמו בו לא רצו ואדרבה נתרעמו עליהם על זה ומיחו בידם וקרעו השטר מידם אז הלכו התונסיין ואותן היחידים וכתבו כבראשונה וחתמו ונתנו להם שלא ברצון היחידים אחר כך נגלית הכוונה שיצאו קהל התונסיין וכו' יהודה וחביריו יצאו עמהם ועשו להם קהל בפני עצמן אז כשראו זה גדולי הקהל נתרעמו על אותם היחידים במה שעשו שלא ברצונם והשיבו שלא עשינו זה אלא לבטל את המחלוקת ואלו היינו יודעים זאת הכוונה מהם לא עשינו כלום סוף דבר עמדו אותם שנתרעמו וכתבו שטר אחר נגד השטר ההוא כאשר יראה האדון נר"ו. ועתה בכל עת שמבקשים מהם לפרוע עמהם המסים וארנוניות כמקדמת דנא הם משיבים שאין לכם עלינו אלא מה שיש בשטר משני טעמים הא' שאנו קפוסייין והשנית שיש בידנו שטר מחתימת הקהל ע"כ. והשואל גמר אומר שאין בשתי הטענות אלו כלום לטענה שאומרים שהם קפוסייין אומר שכבר החזיקו לפרוע עמהם שלשה שנים והביא לזה זכר לדבר מההיא דפ' מקום שנהגו דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור וכו' ועוד כתב כיון שאביו של ר' יהודה הנ"ל היה מתפלל ונקבע עמהם הוי מנהג עפ"י תלמיד חכם ואינו רשאי להתירו ועוד שהיה לו לתפוס בדרכי אביו והביאו זכר לדבר מההיא דבני בישן. ולטענה השנית אמר שלא הסכימו בו רוב טובי העיר והביא ראיה לזה מאותה תשובה הכתובה במרדכי בשם רבי"ה ז"ל בפ"ק דבתרא עוד הביא ההיא דרשאי בני העיר להסיע על קיצותם. ומה שכתב עלה כ"ת (ז"ל) ושאל מה בדעתי בזה אם יש בטענת רבי יהודה אבואלפ"ם ממש או לא:

תשובה מה שיש לעיין בשאלה זו הוא אם יכולין ר' יהודה וחביריו להפרד מעל הקהל המערביים להתפלל לעצמם או ללכת להתפלל בקהל אחר כיון שהחזיקו להתפלל עמהם ואביו היה מתפלל עמהם כאשר כתוב למעלה. עוד אם יכולין לומר לא נפרע עוד עמכם שאבותינו היו מספרד. עוד אם יכולין לומר מה שיעלה עלינו ממסים וארנוניות ינכו אותו מעל קהלכם ויוסיפו על הקהל הספרדים ונצטרף עמהם לכל דבר. עוד אם יכולין לתת הצדקה והתמיד עם איזה קהל שירצו ואם יש חילוק בין התמיד התדיר והלחם הניתן לעניים מידי שבת בשבתו לשאר הנדרים והנדבות או אם יכופו אותם לתת להם כבתחלה. עוד אם יש ממש בשטר שבידם כיון שלא הסכימו כל טובי העיר ואם יש חלוק בין הרוב לכל. עוד אם דומה שטר זה לשאר ההסכמות של הקהלות שכתוב בו שקבלו עליהם החתומים בשבועה חמורה שלא יחלקו על ר' יהודה וחביריו שום מס אלא הם יערכו על עצמם באמת ובאמונה ויפרעו כפי צורך הקהל יצ"ו. עוד אם יציאתם להתפלל לעצמם יבטל תנאי זה אם לא. עוד אם יעמדו טובי הקהל למנין ונמצאו קצת מהם חתומים בשטר הראשון והשני עם מי ימנו עם הראשונים או עם האחרונים. עוד אם יש חשש שבועה לאותן שחתמו גם בשטר השני וראיתי להרחיב הדבור בכל הפרטים מפני שהם דברים נוהגים תמיד.

גרסינן בפ' אין עומדין. אין עומדין להתפלל לא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שיחה ולא מתוך מריבה ולא מתוך כעס ותו גרסינן ר' חנינא ביומא דריתחא לא הוה מצלי פי' ביום שהיה כועס. תו גרסינן כל שאין דעתו מיושבת עליו אל יתפלל. תו גרסינן שמואל לא הוה מתפלל בביתא דאית ביה שכרא מפני הריח שהיה טורדו ומונעו מלהתכוין. למדת מכל הני שלא יתפלל אדם לא במקום שטורד מחשבתו ולא בזמן שמבטל את כוונתו ומעתה היחיד או הרבים שיש להם איבה או שנאה או כעס או מריבה עם הצבור אין תפלתם רצויה ואסור להם להתפלל שם שמחשבתו טרודה ולא יוכל לכוין בתפלתם וכ"ש אם מכעיסין אותו על פניו תמיד וכ"ש אם הכעס הוא עם מנהיגי הקהל ואי לאו דמיסתפינא הוה אמינא דטב ליה להתפלל ביחיד מלהתפלל בחברת בני אדם שאין דעתו נוחה מהם. עוד יש טעם אחר דאין ראוי לאדם שיתפלל אלא במקום שלבו חפץ. כי היכי דאמרינן אין אדם לומד תורה אלא במקום שלבו חפץ וטעמו של דבר כי בהביט האדם אל מי שדעתו נוחה בו נפשו מתעוררת אל הכוונה השלימה ודעתו מתרחבת ולבו שמח ונחה עליו אז רוח ה' כענין שאמרו בגבואה:

עוד אמרו בספרי החכמה כי בהיות האדם מתכוון אל רבו ונותן אליו לבו תתקשר נפשו בנפשו ויחול עליו מהשפע אשר עליו ויהיה לו נפש יתירה וזה נקרא אצלם סוד העיבור בחיי שניהם וזה הוא שנאמר והיו עיניך רואות את מוריך וזהו והתיצבו שם עמך ואצלתי מן הרוח וכו' וכן התהלל רבינו הקדוש שאם היה רואה את פני רב היה מגיע למדרגה עליונה וכ"ש אם הרב מתכוין גם הוא וקרא זה אל זה להשפיע וזה לקבל ומש"ה אמר ר' יוסי לא מן הכל אדם זוכה ללמוד תורה ומכאן התירו שילך אדם למקום אחד ללמוד תורה אף על פי שאביו אומר לו שלא ילך ועובר מצות אביו שלא מן הכל אדם זוכה ללמוד תורה וזה הטעם בעצמו בתפלה כי בהביט האדם אל אוהביו או לקרוביו או לרבו או למי שדעתו נוחה תתעורר נפשו אל הכוונה השלימה ונתוסף עליו רוח ממרום וזה דבר שהשכל מורה עליו וההפך הפך. וא"ת הא אמרינן דאינו דומה קלוס המלך והדרתו במתקלס באנשים מרובים לקלוס שהוא מתקלס באנשים מעטים והכי אמרינן לענין מגלה והלל וברכות ולענין תפלה וקרא כתיב ברוב עם הדרת מלך וכתיב נמי הן אל כביר לא ימאס ובשלמא יחיד ההולך להתפלל בב"ה אחרת הרי נתוסף על אותו הקהל ואיכא הכי ברוב עם אבל צבור המתחלק אף על פי שהם רשאים הואיל ואיכא עדה בכל אחד מהם מ"מ לא יפה עושין דברוב עם הדרת מלך וכדכתיבנא. הא לא קשיא דכיון שהם לבות חלוקים אין קלוסן עולה יפה ולפיכך נהגו בכל גלילות ישראל שכל בני עיר ולשון אחד עושין להם קהל בפני עצמו ולא יתערבו עם אנשי עיר ולשון אחר ולא היה אחד מהרבנים שמיחה בידם כי בחלוק המקומות והלשונות יתחלקו הלבבות ואין קלוסן עולה יפה ובהיותם כולם בני עיר אחת ולשון אחד יהיה השלום מתוך ביניהם לפי שכל אחד מכיר מקומו וערכו. ולא תקשה נמי מהא דאמרינן כל הקובע מקום לתפלתו כו' דבכל מקום שהוא מתפלל לשם קובע מקומו בין שיהיה פירוש המקום בבית הכנסת עצמו או שיהיה פירוש בית הכנסת להתפלל בו הרי דאיתו מקום קבוע הוא כדכתיבנא לאפוקי שלא יתפלל היום בב"ה זה ולמחר בב"ה אחר. הא למדת שיכול היחיד ללכת להתפלל במקום שלבו חפץ אפילו היה אביו רגיל להתפלל באותו מקום דאדרבה ממקום שבאת בזמן שהיה אביו ז"ל שם היתה דעתו רחבה ונפשו חפצה אבל אחר שמת ונתחדש איבה ללכת למקום אחר עדיף טפי. אבל

אם הסכימו הקהל מפני תקנת עניייהם שלא יצא שום אחד מהם להתפלל משם הכל כפי הסכמתם דרשאיין בני העיר להסיע על קיצותם הואיל וכל קהל וקהל מחוייבים לפרנס העניינים (שלא /שלהם/ דמי לי בני העיר מכל בני הקהל הואיל ומחולקים לכל דבריהם +נראה הכוונה: דבני העיר רשאיין להסיע על קיצותם היינו כל זמן שהן קהילה אחת אבל אם נפרדו קצתן ונעשה מהם קהילה אחרת לכל דבר אין אלו /לא לו/ על אלו כלום דמה לי שני עירות או שני /שתי/ קהילות בעיר אחת+). ועדיין יתבאר אם הסכמה זו צריך חבר עיר או לא. וכבר נשאל מלפני אחד מגדולי הדור ז"ל על מקום שנתיישב שם ארבעה קהילות וקהל אחד מהם עשו הסכמה שלא יצא אחד מהם להתפלל חוץ מפני תקנת עניייהם לפי שהיו מחולקות בכל ענייניהם בצדקות ובמסים וארנוניות ויצאו מקצתן להתפלל בקהל אחר גם מאותם שלא עשו הסכמה יצאו להתפלל באותו הקהל עצמו ושאלו האם טובי העיר אותם הקהילות שלא עשו הסכמה כשרים לדון בין שתי הקהילות או לא לפי שהם נוגעין בדבר והשיב כיון שלא עשו הסכמה אינם נוגעין בדבר למדת ממנה שבלא הסכמה רשאיין לצאת להתפלל. ואותם שהסכימו אינם רשאיין לעבור על הסכמתן דאי לת"ה גם שני הקהילות נוגעין בדבר הם כיון שיכולין לכופין להתפלל עמהם ולא מצא הרב המשיב טעם לומר שהם נוגעין בדבר אלא מטעמא דכתיבנא דברוב עם הדרת מלך וניחא להו שיהיו רבים בב"ה שלהם דבהכי ניחא להו טפי. וכל זה בזמן שכולם לב אחד הוא שקילוסן עולה יפה. אבל אם חלק לבם יותר טוב הוא שיתפללו כל כת לעצמה ולא שייך הכא לא חזקתו ולא חזקת אבותיו כדכתיבנא. ולא תטעה בדברי לומר שאני סובר שהחלוקה טובה ח"ו דקרא כתיב חבור עצבים אפרים הנח לו חלק לבם עתה יאשמו וגו' אלא צריך להשתדל שיהיו לב אחד לאביהם שבשמים ואם אי אפשר אלא שתמיד הם מתקוטטין והם במחלוקת דחה הרע במיעוטו:

ולענין המסים וארנוניות אין טענתם לומר קפויסיין אנו כלום מכמה טעמים חדא לפי שכבר נהגו להיות פורעין עם המערביים ולא בחזקת ג' שנים תליא מלתא כאשר חשבת אלא אם פרעו עמהם תלתא זימני אפילו בחדש א' הוי מנהג ואם לא פרעו עמהם ג"כ אפילו עברו כמה שנים לא הוי חזקה כי חזקה זו לא תליא בשנים כחזקת הבתים והקרקות וזה ברור מאוד. ואפילו את"ל דהדין עמהם שהם קפויסיין מנהג מבטל הלכה ולא תימא מנהג שנעשה על ידי חכמים אלא אפילו מנהג החמרים והספנים הוי מנהג ויש לסמוך עליו כנגד ההלכה כדאייתא בהדיא פ' הגוזל בתרא ואף על גב דאמרו כל הפוסקים דמנהג שאינו של ותיקין אינו מבטל הלכה וכל מנהג שאין לו סמך אינו אלא כטועה בשיקול הדעת מ"מ בענין המסים והארנוניות וכל כי האי גוונא כ"ע מודו דאזלינן בתר מנהג שנהגו בו מקדמת דנא והראיה מההיא דהספנין והחמרין דפ' הגוזל בתרא וכן כתב רבינו בתשובה וכ"כ במרדכי בשם הרמב"ן ז"ל וכן כתב הר"ר ישראל בתשובותיו ונתן הוא ז"ל טעם לדבר שכל ענייני המסים וכן צורכי החמרין והספנין דמהלכי בשיירא וכן דבר שרבים מצורפים יחד צריכין למיזל בתר מנהג דידהו וכפי הסדר שעושין לעצמן דאי מצרכית להו למיזל בתר דין תורה בכל דבר לעולם תהא מריבה ביניהם משום הכי מעיקרא מחלי אהדדי לותר על דין תורה וגמרי ומקני למיזל בתר מנהגא וטעם נכון הוא. עוד נ"ל טעם אחר דבמסים אזלינן בתר מנהגא. דגרסינן בפרק מי שמת ההוא דמי כלילא דשדו בי מלכא אאבולי ואאסטרורי אמר ר' ניתבו אאבולי פלגא ואאסטרורי פלגא מעיקרא כי הוו כתבי

אאבולי כתבי ואסטרוגי הוו מסייעי בהדיהו וידע מלכא דהוו קא מסייע השתא מאי דקאמר דכתיבי אאבולי ואאסטרוגי למימרא דהני פלגא והני פלגא ע"כ. שמעינן מינה דאע"ג דלא הוו כתבי מעיקרא אלא אאבולי אפ"ה הוי מסייעי אסטרוגי משום דהכי נהגו שמעינן נמי דאע"ג דאמר מלכא דליתבו אבולי ואסטרוגי לא מצי לבטל מנהגא אי לאו דמעיקרא ידע מלכא דאסטרוגי הוו מסייעי בהדיהו א"כ מאי דכתבי השתא אאבולי ואסטרוגי הכי קאמר דליתבו הני פלגא והני פלגא דשמעינן מינה נמי דכי האי גוונא דינא דמלכותא דינא וכלל גדול יהיה בידך בכל ענין המסים והארנוניות הכל כמנהג המדינה וכל הבא לשנות עליו הראיה. והצבור המוחזקים בדבר היחידים צריכין להביא ראיה בענין המסים וכן כתבו כל גדולי המורים ושמור עיקר זה. עוד יש טעם אחר משום דינא דמלכותא דינא ומנהג המלכות הוא שפורעין כל המערביים יחד והשמי"ן לבדם והמצרים לבדם וכן בכל טאיפ"ה וטאיפ"ה. עוד אני אומר כי מן הסתם הקופוסיין בכלל המערביים הם חשובים שהם הם היו מגרוש של קטאלוניה וזה קרוב לק"כ שנה בימי ריב"ש וכבר נשתקע מהם לשון הלעז ומנהגו. עוד יש בזה תיקון הקהלות שאם לא כן כל אחד יאמר אבותי באו מארץ אחרת ולא אפרע עמכם אלא עם קהל פ' ונמצא צריכין לעשות ערכין חדשים בכל פעם ופעם ולנכות מאלו ולהוסיף על אלו ואין לדבר סוף ונמשך ממנו בלבול גדול אלא מה שנהגו נהגו ואין לומר כי בטעות נכנסו הקהל המערביים שהרי יודעין היו יחוסן ומשפחתן ואפילו את"ל דטעו כיון שנהגו נהגו וכמו שכתבתי למעלה ואין לנו בלבול הקהלות ולעשות ערכין חדשים:

ולענין התמיד והקופה והצדקה וכל צורכי העניים דין אחד להם בין יחיד בין מרובים חייבין לתת לקהל שלהם כאשר בתחלה כי בכלל הצבור הם חשובים ואף על גב שכתב אחד מגדולי הדור ז"ל דעניי עירך קודמין עניי עירך שמענו אבל עניי קהלך לא שמענו ויצא לנו מכאן שיוכל כל יחיד ליתן הצדקה לעניי הקהל שירצה הנ"מ בזמן שכל עניי הקהלות מוטלים על כולם יחד ויד כולם שוה בהם אז יוכל ליתן הצדקה בכל קהל שירצה אבל במצרים שכבר עלתה הסכמתן ומנהגם שכל קהל וקהל מחוייב לפרנס /לפרנס/ העניים שלו ואין אחרים מסייעין עמו צריך ליתן בכל צורכי העניים עם הקהל שלו כדין המסים לפי שכבר נהגו אם לא שיסכימו לחלק גם את העניים מה שאין דעתי מסכמת בו כלל:

ולענין הנדרים והנדבות כגון לענין לקנות ס"ת או רימונים או מפות נ"ל שיכולין ליתנו לכל מקום שירצו והראיה כיון שלא בא בחיוב ולא היו יכולין לכופ אותם על ככה גם יכול לומר למקום הזה אני רוצה ליתן ואין זו צריכה לפנים:

ולענין השטר אשר בידם אם יכולין לבטלו ולכופ אותם שיפרעו עם הקהל כפי מה שיעריכו אותם נ"ל שיכולין לבטלו מכמה טעמים חדא ממקום שבאת כיון שהסכימו רוב טובי העיר ואני ראיתי השטר אשר בידם והשטר השני המבטל הראשון ורוב טובי העיר אשר היתה הנהגת הקהל על פיהם באותו זמן חתומים על השטר הראשון. ומה שטענת שהיו מקצת יחידים מערערין בדבר אין בערעור כלום שאם אתה חושש לזה מעולם לא תהיה הסכמה לשום קהל וכן כתב הרא"ש ז"ל בתשובה וז"ל, דע כי על כל ענין של רבים אמרה תורה אחרי רבים להטות ועל כל ענין שהקהל מסכימין הולכין אחר הרוב והיחידים צריכין לקיים כל מה שיסכימו עליהם הרבים דאם לא כן לעולם לא יסכימו הקהל על שום דבר אם

יהיה כח ביד היחידים לבטל הסכמתם וכן אמרה תורה בכל דבר הסכמה של רבים אחרי רבים להטות ע"כ. וכ"כ ז"ל בתשובות הרבה. וא"ת אחד מן היחידים אינו יכול לבטל אבל אחד מטובי העיר יכול לבטל דברי הרבים. הא ודאי ליתא דאזיל בתר טעמא דהתורה אמרה אחרי רבים להטות בכל דבר ומתי שיסכימו כל טובי העיר לדבר אחד אין אחד מהם יכול לבטל. וגם בזה כתב הרא"ש ז"ל בתשובה על קהל שבררו ברורים לתקן תקנות הקהל והתנו שלא יגמר שום דבר אם לא בהסכמת כולם ועוד התנו שאם לא יעשו התקנות עד זמן פלוני שיצטרכו לעמוד במקום ידוע עד שיעשו התקנות ואם ירצה אחד מהברורים לעמוד ולצאת מהמקום ההוא שיקבל עליו כל הנעשה מחביריו בעודו בחוץ. והשיב ז"ל מה שטענו החבירים שלא קבלו עליהם בפעם הזאת מה שתקנו חביריהם אינה טענה וכו' ועד כאן לא הוצרכו לשאול אלא מפני שהתנו בתחלה בהדיא שלא יגמר שום דבר אלא בהסכמת כולם אבל מן הסתם אזלינן בתר רובא (בדאיכא הגוי כולו) כאשר כתבת בשם הירושלמי. ומה שכתבת שיש מי שסובר שאפילו אחד יכול לעכב בטלה דעתו וכפי דעתו לא אמרה תורה בכיוצא מזה ולא ראיתי להאריך בזה כי גם אתה מסכים דאזלינן בתר רובא אלא שכתבת שהרוב היו מערערין ולא נראה כן מתוך השטרות. עוד כתבת שלא נתברר דאפילו רבים בעו ברירה. אמת הוא דבעו ברירה אבל לא בעו ברירה לכל דבר ודבר אלא כיון שהובררו לכל צורכי צבור סתם גם זה מן הכלל. אבל מ"מ מודה אני שאם יפול ספק אם הובררו אותם החתומים או לא הובררו או אי הם רוב טובי העיר אם לא שעל היחידים להביא ראיה והקהל כמוחזקים לכל דבר של מס וכל מי שבא להוציא מחזקתם עליו להביא ראיה. ויש ראיה לדין זה מההיא דפ' לא יחפור גבי אם האילן קדם לעיר קוצץ ונותן דמיה ומפרשים טעמא דקדירה דבי שותפי לא קרירא ולא חמימא. ותו איכא ראיה מההיא דאמרינן בפ' איזהו נשך מוהרקייהו דהני בטפסא דמלכא מנח ומלכא אמר מאן דלא יהיב כרגא לישתעבד למאן דיהיב כרגא ומדקאמר בטפסא דמלכא מנח משמע דמלכא חשיב כמוחזק במס של כל אחד ואחד והקהל מכחה דמלכא אתו דדינא דמלכותא דינא. וכ"כ במרדכי בשם מור"ם שיש מכאן סמך למה שנוהגין בכל הקהלות שכל היחיד המריב עם הקהל עבור ענין מסים שהקהל גובין ממנו מס ואח"כ אם ירצו ירדו לדין ואם נטלו ממנו שלא כדין יחזרו ע"פ ב"ד והקהל רוצים להיות מוחזקין ותופסין נתבעים ולא תובעין דאלת"ה (לא) יהיה תקלה לרבים שכל אחד יעשה עולה ויאמר מי יתבעני לדין קדירה דבי שותפי וכו' לכך יש להחשיבם כמוחזקין כדאשכחן בכמה דוכתי דחשו רבנן להפסידא דרבים כדאמרינן מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו ומסיק מור"ם ז"ל דמנהג של תורה הוא מההיא דפרק איזהו נשך. ומסיק והיכא דאיכא שום ספיקא ושום טענות שאינה ברורה ליחיד לפטור מן המס אז אמרינן דינא דמלכותא דינא ומוהרקייהו בטפסא דמלכא מנח עד שיברר שהוא פטור. ויש מי שאומר שאפילו בכל התביעות הוו הקהל כמוחזקים אבל לענין מסים וארנוניות כ"ע מודו שהקהל מוחזקים והיחידים עליהם להביא ראיה ומינה לא תיזוז שכן הוא הסכמת כל האחרונים והכל חוזר אל עיקר אחד דדינא דמלכותא דינא. עוד יש טעם אחר לקיים השטר שבידם שנעשה ע"פ ב"ד וגדולי הדור חתומים עליה ומי הוא זה ואיזה הוא אשר ערב אל לבו לבטל שטר שהוא כפסק דין ופשרה לעשות הישר והטוב. ומה שכתבת שאדם חשוב היה מערער בדבר אם חשיבותו הוא מצד תורתו צייתן לך אבל אין חשיבותו מצד תורתו פוק חזי כמה חמורים חשובים איכא בשוקא. תו איכא טעמא אחרינא

דאיכא שבועה לקיים כל הכתוב בשטר ההוא וחייבין כל הקהל לקיים שבועות זקנים כמו שמצינו בגבעונים וכל המערער על השטר ההוא אם הוא מן הנשבעים הרי הוא עובר על השבועה ואפילו אם יתברר שרוב טובי העיר לא הסכימו באותה הסכמה אותם שהסכימו ונשבעו אין להם לערער אלא בשב ואל תעשה ואין צריך לומר שאם חתמו גם על השטר השני לבטל את הראשון שבודאי עברו על שבועתו וזה ברור:

ולענין אם יציאתם להתפלל לבדם אם מבטל התנאי אשר בשטר נ"ל כיון שהם פורעין המסים והארנויות /והארנויות/ והצדקות והקופה עמהם עדיין אחריהם נגררין והשטר קיים זאת ועוד אחרת שאם התונסי"ן הם מתפללין והתונסי"ן מכלל קהל המערביים הם שהרי נושאים עמהם בעול העניים שלהם. ואם יצאו להתפלל ולתת הצדקה והנדבה לקהל הספרדיים ודאי שנתבטל השטר. גם אם יתברר שלא הלכו (על) [כל] עצמן בראת שמים כפי הראוי להם כמערביים נתבטל השטר. והנלע"ד כתבתי: